

ARCHEOsupport bv

Advies en onderzoek

Een archeologisch bureauonderzoek voor Carolieweg 27–29 te Groningen (Gr.)

A. Ufkes

AcheoSupport-Rapport 2018-3

Groningen
2018
ISSN 1574-6887

Colofon

Een archeologisch bureauonderzoek voor Carolieweg 27–29 te
Groningen (Gr.)

ArcheoSupport-Rapport 2018-3
ArcheoSupport-Projectcode 2018/002

Tekst
A. Ufkes
Afbeeldingen
S.J. Tuinstra
Redactie
A. Ufkes

Beheer en plaats van documentatie
ArcheoSupport bv

definitieve versie

Autorisatie — A. Ufkes

Uitgegeven door
ArcheoSupport bv
Postbus 41091
9701 CB Groningen
www.archeosupport.nl

ISSN 1574-6887

Groningen, 2018

Inhoud

1	Inleiding	4
1.1	Aanleiding tot het onderzoek	4
1.2	Huidige en toekomstige situatie op de onderzoekslocatie	4
1.3	Doel van het bureauonderzoek	4
1.4	Werkwijze bureauonderzoek	4
2	Resultaten bureauonderzoek	7
2.1	Bekende aardwetenschappelijke waarden	7
2.2	Bekende archeologische waarden	8
2.3	Historische situatie	9
2.4	Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel	9
3	Conclusies en aanbevelingen	10

Projectgegevens

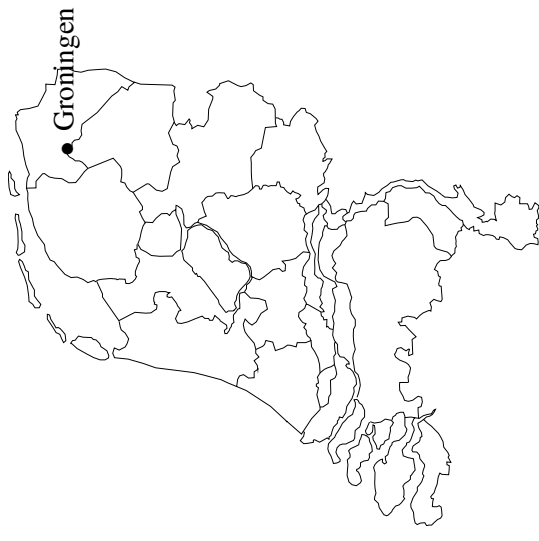
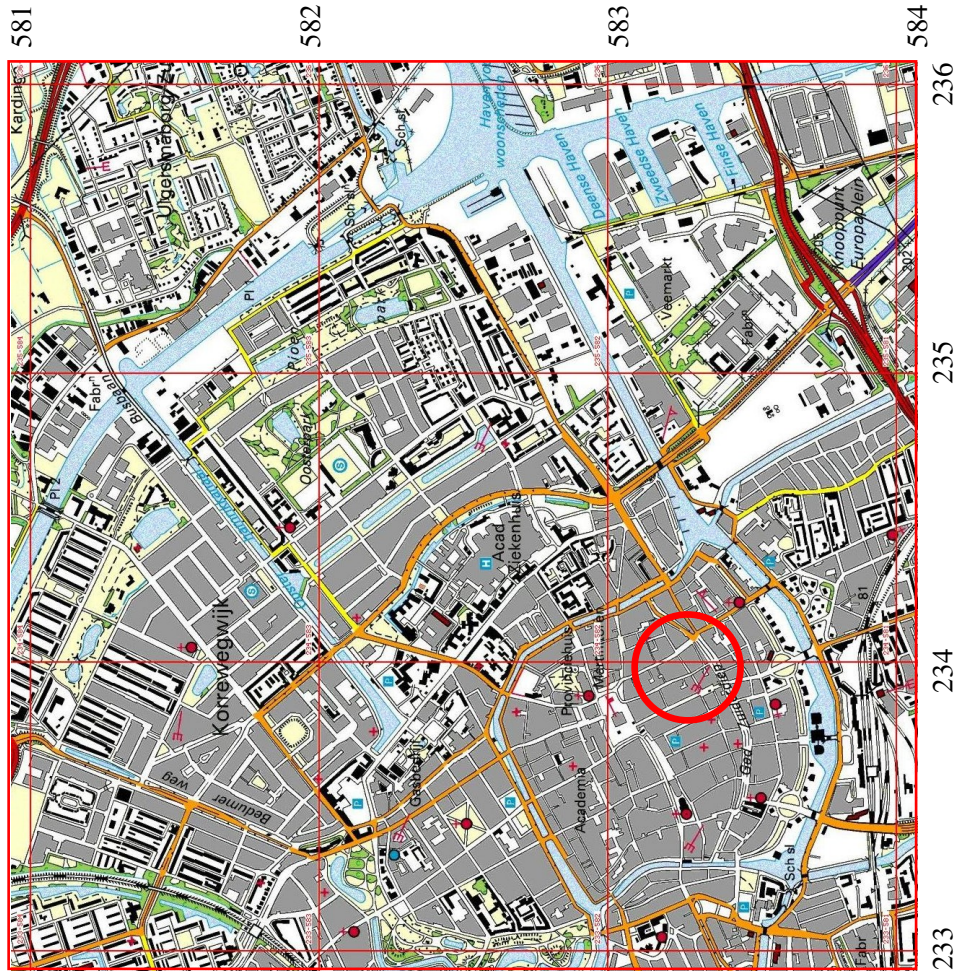
Projectnaam	Groningen Carolieweg 27–29 bureauonderzoek
Projectcode	2018/002
Type onderzoek	Bureauonderzoek
OM-nummer	4588346100
Status	Definitief
Projectleider	Mevr. drs. A. Ufkes
Contact	06–29060092, aufkes@archeosupport.nl
Opdrachtgever	PDB Design
Contact	Jilles Haverkort, jilles@pdbdesign.nl
Bevoegde overheid	Gemeente Groningen
Contact	G.L.G.A. Kortekaas, gert.kortekaas@groningen.nl
Toetsing	Gemeente Groningen
Contact	G.L.G.A. Kortekaas, gert.kortekaas@groningen.nl

Locatiegegevens

Toponiem	Carolieweg 27–29
Plaats	Groningen
Gemeente	Groningen
Provincie	Groningen
Kaartblad	7D
Kadaster	sectie H, percelen 202 en 2967
Coördinaten	234.002/581.735
	234.006/581.727
	234.018/581.735
	234.014/581.742
Oppervlakte onderzoeksgebied	ca. 115 m ²
Oppervlakte uit te graven gebied	41,1 m ²

Beschrijving resultaten

Beschrijving onderzoekslocatie	Bebouwing, winkels
Geologie	Keizand op keileem
Geomorfologie	Dekzandrug, kalkloze zandgronden
Bodem	Stedelijke bebouwing
Archeologische waarden	Beleidstype archeologisch perceel binnenstad
Historische waarden	Bebouwing in Middeleeuwen en Nieuwe Tijd
Archeologische verwachting	Bewoningssporen uit de periode Middeleeuwen en Nieuwe Tijd
Aanbeveling	Archeologische begeleiding volgens KNA-protocol opgraven

Legenda

— Onderzoekslocatie

Abbeelding 1. Topografische kaart van de onderzoekslocatie (rood omcirkeld) en omgeving, voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

In opdracht van PDB Design te Groningen heeft ArcheoSupport uit Groningen een bureauonderzoek uitgevoerd voor de locatie Carolieweg 27 en 29 te Groningen. Aanleiding voor dit onderzoek vormt de voorgenomen aanleg van een fietsenkelder. Daartoe zal een gebied van 41,1 m² worden uitgegraven tot een diepte van 2,5 m (afb. 3). Bij deze grondwerkzaamheden worden mogelijk archeologische waarden verstoord. Om te bepalen of er daadwerkelijk archeologische waarden aanwezig zijn en om deze eventueel te behouden, dient voorafgaand aan de werkzaamheden een archeologisch bureauonderzoek plaats te vinden.

Het bureauonderzoek is uitgevoerd in februari 2018 door mw. drs. A. Ufkes, senior KNA archeoloog van ArcheoSupport. Het archeologisch bureauonderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld zijn in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA versie 4.0).

1.2 Huidige en toekomstige situatie op de onderzoekslocatie

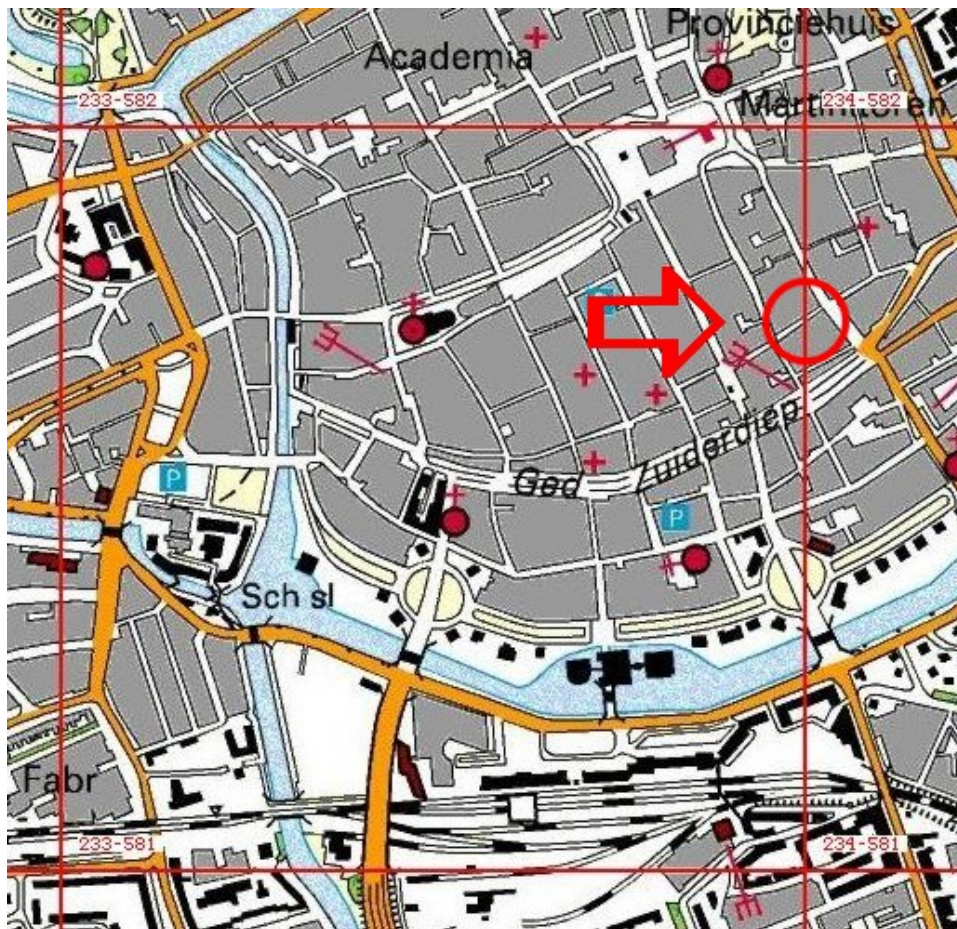
De onderzoekslocatie ligt aan de Carolieweg te Groningen en betreft twee winkelpanden, nr. 27 en nr. 29. De ligging van de locatie is weergegeven in afbeelding 1 en 2. Het terrein is kadastraal bekend als H 202 en H 2967 (afb. 4). Beide panden worden in de nieuwe situatie verhoogd met verdiepingen (afb. 5).

1.3 Doel van het bureauonderzoek

Doel van het bureauonderzoek is het verkrijgen van inzicht in bekende en te verwachten archeologische waarden in en om het plangebied. Op basis van de verkregen informatie wordt een archeologisch verwachtingsmodel voor de onderzoekslocatie opgesteld. Hierin wordt beschreven of er archeologische resten aanwezig (kunnen) zijn in het plangebied, wat de potentiële aard en omvang hiervan is en of de voorgenomen werkzaamheden in het plangebied een bedreiging vormen voor het bodemarchief. Indien dit het geval is, wordt geadviseerd op welke wijze hiermee in het vervolgtraject van de plannen rekening dient te worden gehouden.

1.4 Werkwijze bureauonderzoek

Voor het bureauonderzoek wordt bronnenmateriaal uit diverse disciplines geraadpleegd en geïntegreerd tot een archeologisch verwachtingsmodel. Op basis van geologische, geomorfologische en bodemkundige informatie wordt een beeld geschetst van de landschappelijke ontwikkeling van de omgeving van de onderzoekslocatie. Deze landschappelijke ontwikkeling geeft inzicht in de potentiële woonbaarheid van de locatie. Voor de beschrijving van de archeologische waar-

Afbeelding 2. Detail van de topografische kaart, de onderzoekslocatie is aangegeven met een rode cirkel en een pijl. De kaart is noordgericht.

den wordt gebruik gemaakt van Archis3, de online archeologische database van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) en de Archeologische Monumenten Kaart (AMK), en, indien van toepassing, van informatie over eerder gedaan onderzoek en archeologische waarnemingen. De historische ontwikkeling wordt beschreven aan de hand van historisch-topografisch kaartmateriaal en historische bronnen. Hierbij wordt ook ingegaan op eventuele (sub)recente verstoringen die de archeologische verwachting beïnvloeden. Naast deze informatie wordt, als deze voorhanden zijn, ook gebruik gemaakt van provinciale en gemeentelijke beleids- en verwachtingskaarten.

2 Resultaten bureauonderzoek

2.1 Bekende aardwetenschappelijke waarden

Op de geomorfologische kaart is het gebied bebouwd en deze biedt dus geen aanknopingspunten. Op de bodemkaart wordt het gebied aangeduid met kalkloze zandgronden, in feite de uitloper van de Hondsrug.

Uit de website van het *DINOloket*, waar gegevens omtrent de ondergrond kunnen worden geraadpleegd, blijkt dat er in de nabije omgeving van de onderzoekslocatie een tweetal boringen zijn gezet, in de nabije omgeving van het plangebied. Boring B07D8657 bevindt zich zuidwestelijk van het plangebied, tussen de Carolieweg en de Burchtstraat, langs de Gelkingestraat, en boring B07D8647 ligt onmiddellijk zuidelijk van de Burchtstraat (afb. 6).

De boringen, die uitsluitend de lithologie beschrijven, tonen een verschillend beeld. Boring B07D8657 bevindt zich het dichtst bij het plangebied. Hier bevindt zich onder het maaiveld een dun pakket dat niet nader benoemd is en daaronder eveneens een dun laagje grind. Vermoedelijk kan dit als (weg)verharding worden beschouwd. Hieronder bevindt zich een 0,40 m dik pakket wat evenmin nader benoemd is. Dit zal een antropogene oorsprong hebben. Vanaf 0,50 m –maaiveld tot aan het einde van de boring, op 1,05 m –maaiveld, bevindt zich fijn zand. Wellicht betreft dit dekzand dat behoort bij de Hondsrug. Indien dit het geval is, is het opvallend dat de natuurlijke, ongestoorde ondergrond zich zo ondiep onder het maaiveld bevindt.

Boring B07D8647 toont een andere bodemopbouw. Op deze locatie bevindt zich direct onder het maaiveld een 0,20 m dunne laag die niet nader benoemd is. Wellicht heeft dit te maken met (weg)verharding. Hieronder ligt een 0,20 m dun pakket fijn zand. Vanaf 0,30 m –maaiveld tot 2,40 m –maaiveld bevindt zich een pakket dat als klei wordt omschreven. Het is echter goed mogelijk dat het hier om steigerende gaat, en dus antropogeen van oorsprong is. Vanaf 2,40 tot minimaal 3,0 m –maaiveld (einde boring) is fijn zand aangetroffen. Mogelijk betreft dit dekzand dat bij de Hondsrug behoort.

Er moet echter worden opgemerkt dat de boringen die zijn beschreven in het *DINOloket*, onderzoek betreft dat is gedaan vanuit de geologie. Voor de archeologie zijn deze geologische boringen bij uitstek geschikt voor het in kaart brengen van potentieel geschikte bewoningslocaties in de pre- en protohistorie. Bij grondboringen die worden gezet ten behoeve van archeologisch onderzoek wordt echter expliciet gelet op archeologische indicatoren als aardewerk, vuursteen, botmateriaal etc. Maar ook worden de lagen niet alleen lithologisch beschreven, maar ook geïnterpreteerd als bijvoorbeeld antropogene ophogingslagen of loopniveaus, mestpakketten en dergelijke. Ook wordt het humusgehalte expliciet genoteerd, omdat dit relevant kan zijn voor bijvoorbeeld het aantonen van een esdek.

2.2 Bekende archeologische waarden

Carolieweg 27–29 ligt in het oude stadscentrum van Groningen. Voor dit gebied geldt een beleidstype Archeologisch perceel Binnenstad.

In de omgeving van de onderzoekslocatie zijn in het verleden enkele archeologische onderzoeken uitgevoerd (afb. 7). Hemelsbreed schuin tegenover de onderzoekslocatie is onderzoek gedaan in de kelder van Oosterstraat 53. Hier werd op meerdere plaatsen een esdek aangetroffen. Daarboven was sprake van een ophoging van meerdere bruine/zwarte grondlagen. Tot de oudste sporen behoorde een esgreppel. Kennelijk was er op deze plek toen nog sprake van bouwland. De vroegste bewoningssporen ter plaatse bestond uit resten van een vloer van veldkeien op het esdek en een aantal paalkuilen (datering circa 1200). Iets jonger zijn de resten van een leemvloer (en paalkuilen) die horen bij een houten gebouw dat hier ongeveer in de 14e eeuw moet hebben gestaan. Het zal dit huis zijn geweest dat in de 15e eeuw door het huidige Schimmelpenninck Huys werd vervangen. Er is onder andere botmateriaal, glas, keramiek en metaal verzameld.

Tegenover het Schimmelpenninck Huys werd een archeologische waarneming gedaan in Oosterstraat 46–50. Hier werd een waterput, opgetrokken uit veldkeien vrijgelegd. Een waarneming in Oosterstraat 54, op de hoek van de Peperstraat, leverde geen archeologische gegevens op.

Iets verder weg, op Kattendiep 4, werden haaks op de straat drie proefsleuven gegraven. De natuurlijke ondergrond (keileem) lag lokaal erg ondiep (0,5 m beneden straatniveau). Mogelijk is hier een deel van de voormalige stadswal gezien. Ter hoogte van het Gedempte Kattendiep dook de natuurlijke ondergrond naar beneden. Vermoedelijk was dit het noordelijke talud van de gedempte stadsgracht.

In 1945 werd in de Burchtstraat onderzoek gedaan. Daarbij werden mestkuilen en pakketten steigeraarde aangetroffen. Verder werd een (afwaterings)sloot gezien die ooit langs de binnenzijde van de stadswal liep. Onder meer ter hoogte van nr. 5 en 6 werden enkele kogelpotscherven aangetroffen (datering 13e eeuw). Verder werden ook enkele scherven uit jongere perioden gevonden. In de vulling van de gracht/sloot werd een kogelpotscherf gevonden (datering 12e/13e eeuw).

Op het perceel van voormalig Hotel Elzinga, Carolieweg 16, is de ondergrond door middel van grondboringen onderzocht. Van de funderingsresten was een deel opgebouwd uit kloostermoppen. De fundering was gemetseld op een funderingssleuf, gevuld met leem waarin af en toe laagjes met keitjes zijn gezien. In het voorste deel van het perceel waren twee uit ijsselsteentjes gemetselde bakken ingegraven (datering 18e eeuw). De stenen vertoonden brandsporen en mogelijk betrof het onderdelen van een oven. Verder was er sprake van enkele vloeren (datering 16e/17e eeuw en 18e eeuw), (mest)kuilen en een waterput. Uit de (mest)kuilen kwamen aardewerkscherven, bot, hout en verbrand materiaal. Verder zijn op het terrein hoofdzakelijk randen van kogelpotten aangetroffen (datering 13e-14e eeuw).

2.3 Historische situatie

De Carolieweg ligt in het oude stadshart van de stad Groningen. De naam Carolie is afgeleid van Carolus, wat samenhangt met ‘kerel’. Hier woonde het gewone volk, de kerels, aan de ‘Kerels Wegh’, tegenover de Herestraat waar de rijken woonachtig waren.

Reeds op de kaart van Jacob van Deventer (ca. 1565) is de straat dicht bebouwd (afb. 8). Op de kaart van Haubois (ca. 1643) lijkt het onderzoeksgebied onderdeel te zijn van een lang gebouw aan de Oosterstraat (afb. 9). Het gebied is dicht bebouwd en veel ruimte voor tuinen is er niet. Ook de Kadastrale Minuut van 1821–1832 geeft een dicht bebouwd gebied (afb. 10), maar achter pand Carolieweg 27 is nu wat ruimte vrij gemaakt.

Carolieweg 29 is tegenwoordig een Beeldbepalend Pand, met monumentennummer 101866. Het bezit kwaliteit als onderdeel van een straatwand. Oorspronkelijk een woonhuis, is het nu een winkel met bovenwoning, gesitueerd in de nagenoeg gesloten zuidelijke gevelwand van de Carolieweg, gebouwd in ca. 1875 in een eclectische bouwstijl. Het gebouw is opgetrokken op een rechthoekige plattegrond en telt twee bouwlagen onder een schilddak. De voorgevel is vier raamtraveeën breed. Op de begane grond een moderne winkelpui; het muurwerk hierboven is opgetrokken uit rode baksteen.

2.4 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel

De onderzoekslocatie Carolieweg 27–29 ligt in het oude stadscentrum van Groningen. In de directe omgeving zijn enkele archeologische onderzoeken uitgevoerd. Daarbij zijn enige vondsten uit de Middeleeuwen en Nieuwe Tijd aan het licht gekomen.

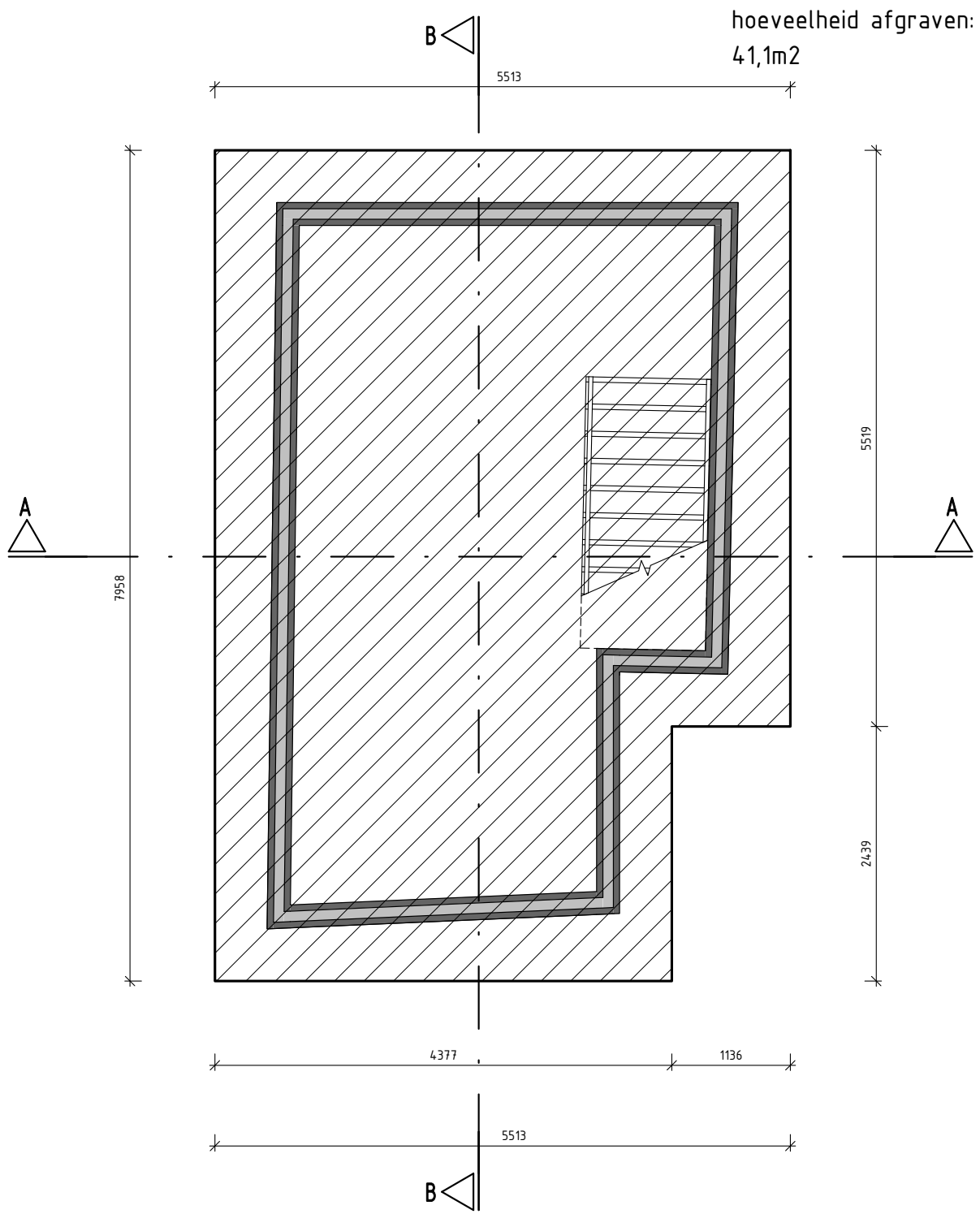
Op de onderzoekslocatie Carolieweg 27–29 kan men ook dergelijke sporen en vondstmateriaal verwachten met de nadruk op de Nieuwe Tijd. Het zal gaan om funderingsresten en vondstmateriaal in de vorm van aardewerk, glas, pijpen en dierlijk botmateriaal. Vondstmateriaal uit de Middeleeuwen is echter niet uitgesloten. Mogelijk komen hier paalsporen van de middeleeuwse bewoning en vondstmateriaal als kogelpotaardewerk aan het licht.

3 Conclusies en aanbevelingen

Op basis van het bureau-onderzoek kan worden geconcludeerd dat ter plaatse van de toekomstige fietsenkelder Carolieweg 27–29, bewoningsresten uit de Middeleeuwen en Nieuwe Tijd kunnen worden aangetroffen. Daarom wordt aanbevolen archeologisch onderzoek uit te voeren. Praktisch gezien kan dit het beste worden uitgevoerd door middel van een archeologische begeleiding, protocol Opgraven.

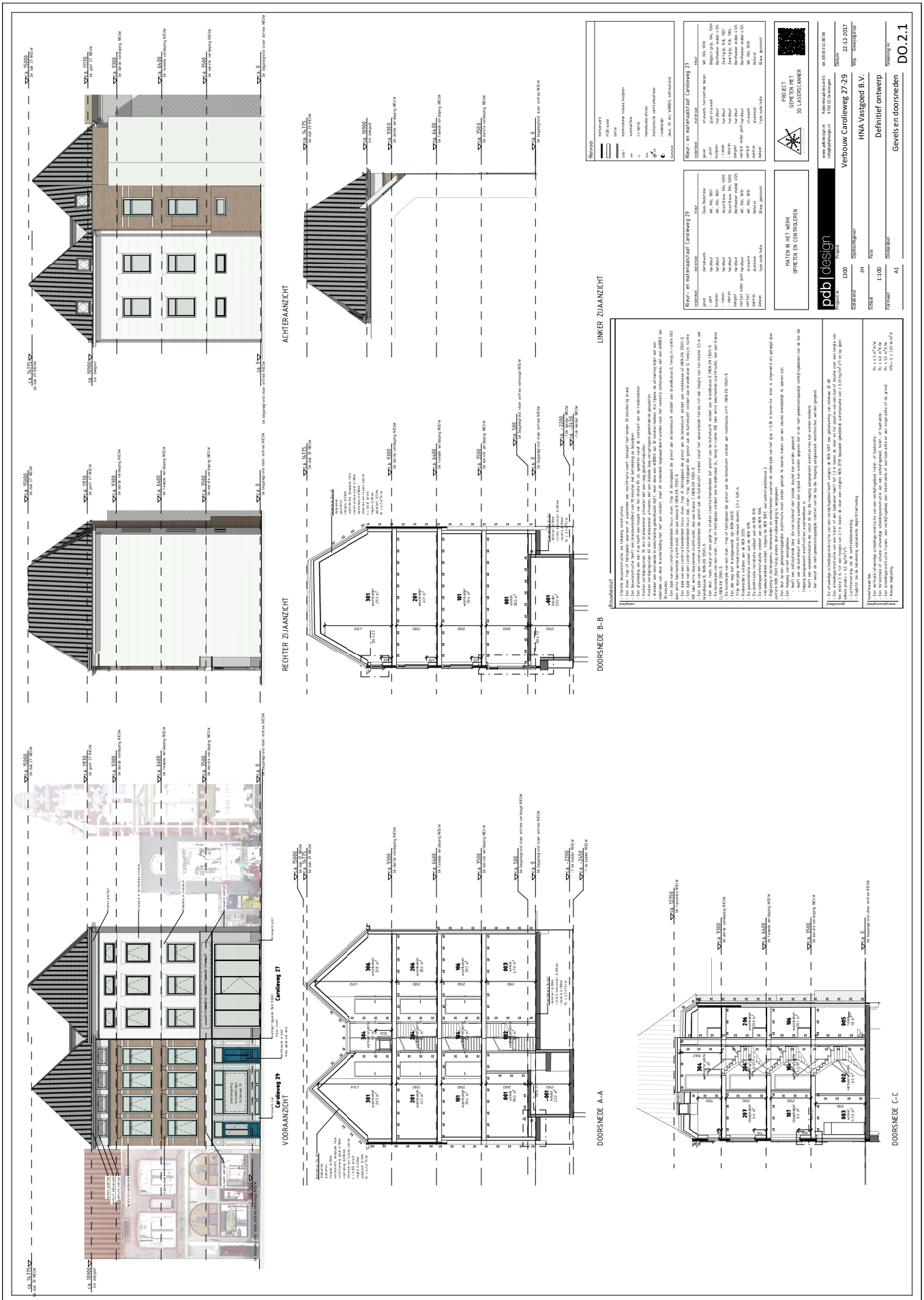
Het is aan de bevoegde overheid, de gemeente Groningen, om op basis van deze rapportage deze aanbeveling over te nemen dan wel te bepalen of, en in welke vorm vervolgonderzoek moet worden uitgevoerd. Mocht de onderzoekslocatie worden vrijgegeven, dan blijft de archeologische meldingsplicht conform art. 53 en 54 van de Wamz sowieso bestaan. Als er tijdens graafwerkzaamheden toch archeologische resten worden aangetroffen, dan dient dit onverwijld aan de bevoegde overheid te worden gemeld. De bevoegde overheid neemt vervolgens een besluit hoe om te gaan met de archeologische resten.

Als er vanuit de bevoegde overheid geen op- of aanmerkingen op deze rapportage komen, dan kan deze versie als de definitieve worden beschouwd.

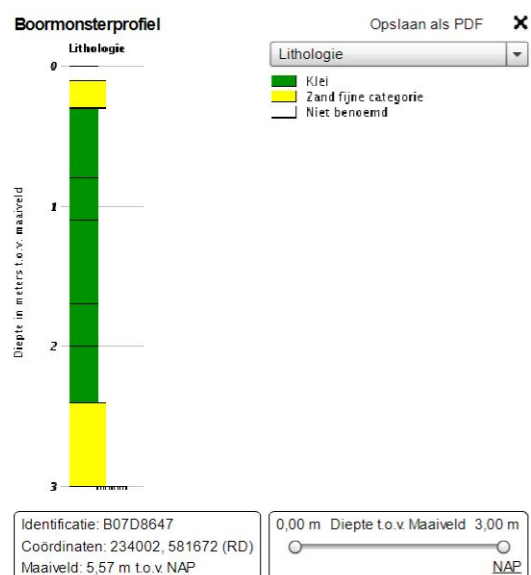
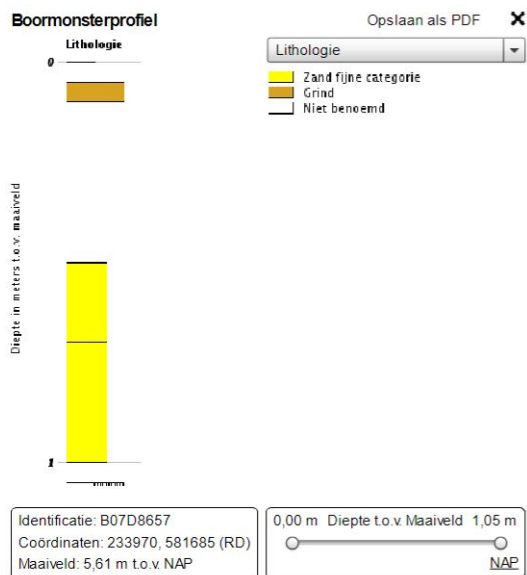

pdb design		www.pdbdesign.nl info@pdbdesign.nl	Rabenhauptstraat 65 9725 CC Groningen	tel. (050) 311 80 06
Project nr.	Project	Verbouw Carolieweg 27-29		Formaat
1300				A4
Getekend	Oprachtgever	HNA Vastgoed B.V.		Datum
JH				16-01-2018
Schaal	Fase	Onderdeel	Wijz. Gewijzigd op	
1:50	Aanvr. omgevingsverg.	Ontgraven		
				DO.9.2

Afbeelding 3. De uitgraving voor de fietsenkelder, Carolieweg 27-29, Groningen.

Afbeelding 5. Toekomstige situatie op het plangebied Carolieweg 27-29, Groningen.

Geologisch booronderzoek ✕

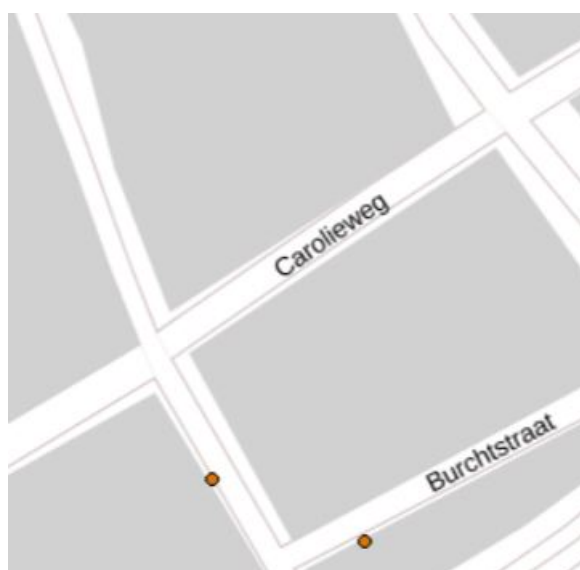
<< 1 van 1 >>

Identificatie:	B07D8657
Coördinaten:	233970, 581685 (RD)
Dieptetraject t.o.v. Onbekend:	1,05 m
Datum van boren:	01-02-2007
Datatype/resultaat:	Monster profiel: 1
Boormethode(n):	Edelmanboring

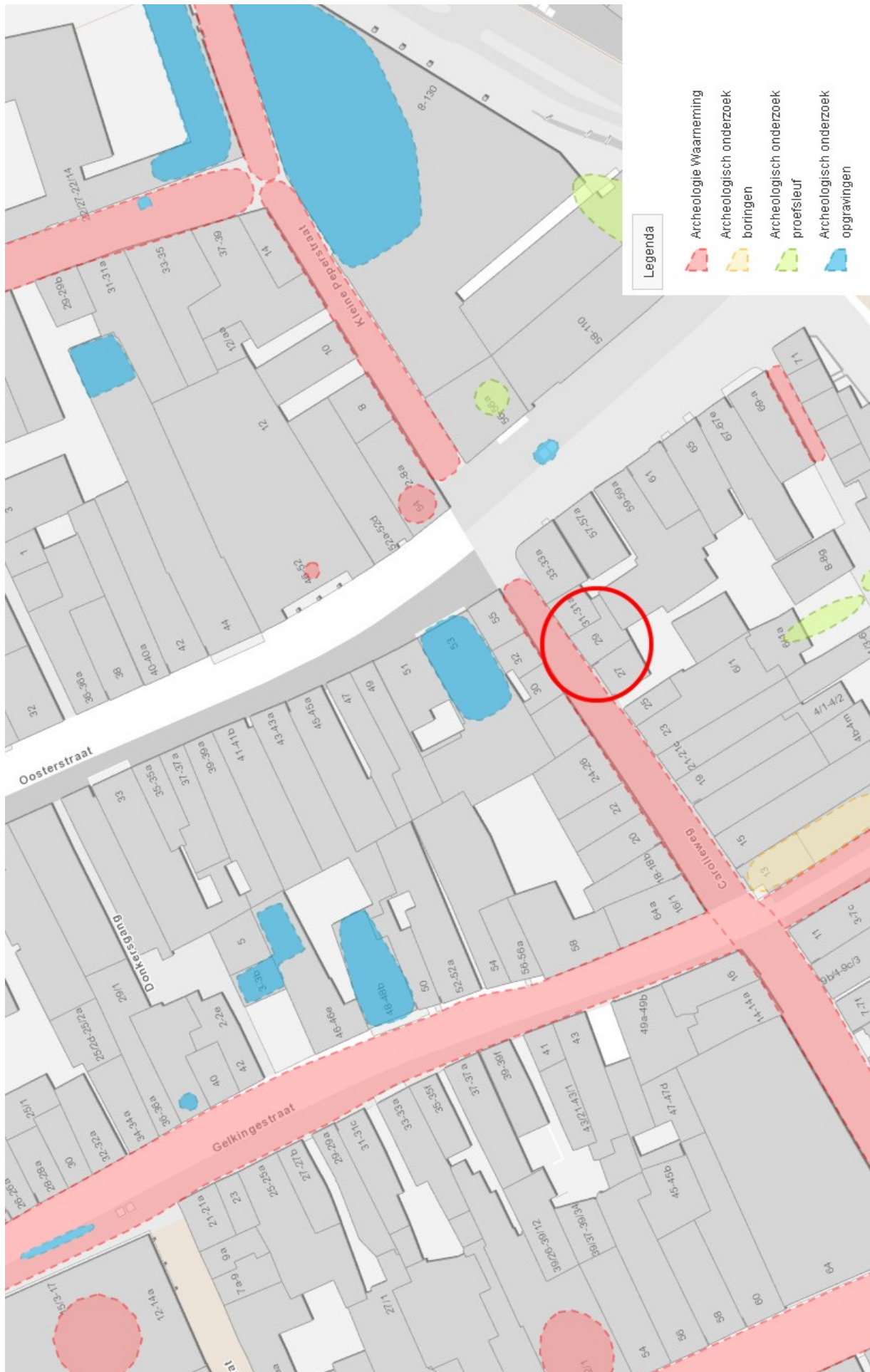
Geologisch booronderzoek ✕

<< 1 van 1 >>

Identificatie:	B07D8647
Coördinaten:	234002, 581672 (RD)
Dieptetraject t.o.v. Onbekend:	3,00 m
Datum van boren:	15-05-2008
Datatype/resultaat:	Monster profiel: 1
Boormethode(n):	Edelmanboring

Afbeelding 6. Boorkolommen van de ondergrond in de nabijheid van de onderzoekslocatie Carolieweg 27–29. Boring B07D8657 bevindt zich ten zuidwesten van de Carolieweg, boring B07D8647 ligt direct zuidelijk van de Burchtstraat. Bron: www.dinoloket.nl.

Afbeelding 7. Archeologisch onderzoek in de omgeving van het onderzoeksgebied, Carolieweg 27–29, Groningen.

Afbeelding 8. De Carolieweg op de kaart van Jacob van Deventer (ca. 1565).

Afbeelding 9. De Carolieweg op de kaart van Haubois (ca. 1643).

Afbeelding 10. De Carolieweg op de Kadastrale Minuut van 1821–1832.